

Wyrok z dnia 25 sierpnia 2004 r.

I PK 412/03

Organem właściwym do przyznania nagrody jubileuszowej zarządcy komisarycznemu przedsiębiorstwa państwowego na podstawie art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz.U. Nr 26, poz. 306 ze zm.) jest organ założycielski.

Przewodniczący SSN Zbigniew Hajn, Sędziowie SN: Józef Iwulski, Andrzej Wróbel (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 25 sierpnia 2004 r. sprawy z powództwa syndyka masy upadłości Przedsiębiorstwa Usługowo-Handlowego L. w Ł. w upadłości przeciwko Zbigniewowi W. o zwrot nienależnie pobranej nagrody jubileuszowej, na skutek kasacji pozwanego od wyroku Sądu Okręgowego Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi z dnia 14 marca 2003 r. [...]

o d d a l i ł kasację i zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 900 zł (dziewięćset złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Pozwany Zbigniew W. w okresie od 1 stycznia 1994 r. do 31 sierpnia 1994 r. pełnił funkcję tymczasowego kierownika Przedsiębiorstwa „L.”, zaś począwszy od dnia 1 września 1994 r. powołany został przez Wojewodę Ł. na stanowisko zarządcy komisarycznego. Pozwany zajmował stanowisko zarządcy komisarycznego do dnia 31 marca 2001 r. Pozwany powoływany był przez Wojewodę kilkakrotnie - na czas określony - przy czym powołanie każdorazowo określało wysokość zryczałtowanego wynagrodzenia miesięcznego. Ostatni raz pozwany powołany został z dniem 1 stycznia 2001 r. na czas określony do 31 lipca 2001 r. W powołaniu Wojewoda określił zryczałtowane wynagrodzenie powoda na kwotę 3.300 zł miesięcznie brutto. Na dzień 31 marca 2001 r. pozwany posiadał 40-letni staż pracy. W Przedsiębiorstwie „L.” obowiązywał w tym okresie zakładowy regulamin wynagradzania, który przewi-

dywał prawo do nagrody jubileuszowej między innymi za 40-letni okres pracy. W dniu 30 marca 2001 r. z kasy Przedsiębiorstwa „L.” wypłacono pozwanemu kwotę 16.500 zł brutto tytułem nagrody jubileuszowej za 40 lat pracy. Netto pozwany otrzymał kwotę 13.365 zł. Pozwany został wezwany do zwrotu wypłaconej kwoty w terminie 7 dni od otrzymania wezwania. Pismo wzywające pozwany otrzymał w dniu 17 maja 2001 r.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi wyrokiem z dnia 4 listopada 2002 r. [...] uwzględnił powództwo syndyka masy upadłości Przedsiębiorstwa Usługowo-Handlowego „L.” w Ł. w upadłości i zasądził na jego rzecz od pozwanego kwotę 16.500 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 25 maja 2001 r. tytułem nienależnie pobranej nagrody jubileuszowej oraz kwotę 2000 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Sąd Rejonowy wskazał, iż spór sprowadza się do wykładni przepisów ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu niektórych osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi (Dz.U. Nr 26, poz. 306), zaś stan faktyczny jest bezsporny, bowiem pozwany nie kwestionował faktu, iż podjął jako zarządca komisaryczny decyzję o wypłaceniu nagrody jubileuszowej. Według Sądu pierwszej instancji, art. 5 wskazanej ustawy ustanowia w ust. 1 zasadę, że osoby, których ustawa dotyczy, mają prawo wyłącznie do wynagrodzenia miesięcznego. Wyjątki od tej zasady wskazane są w ust. 2 i 3 tego artykułu, stanowiąc, iż osobom tym mogą być przyznane świadczenia dodatkowe i nagroda roczna. Zgodnie z art. 11 ust. 3 tej ustawy, Prezes Rady Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowy wykaz świadczeń dodatkowych, oraz tryb ich przyznawania. Do dnia zamknięcia rozprawy rozporządzenie wykonawcze nie zostało wydane.

Następnie Sąd pierwszej instancji wskazał, że skoro takie rozporządzenie nie zostało do chwili obecnej wydane, to wolą ustawodawcy było nieprzyznawanie osobom, których dotyczy ustawa, jakichkolwiek świadczeń dodatkowych. Wykładnia przepisów, zdaniem sądu pierwszej instancji, prowadzi do wniosku, iż żaden podmiot poza Prezesem Rady Ministrów nie ma legitymacji do uznania określonych świadczeń za świadczenia dodatkowe w rozumieniu ustawy. Zdaniem Sądu Rejonowego, pozwany powinien zwrócić kwotę nagrody jubileuszowej w takiej wysokości, w jakiej została ona wypłacona (brutto).

Apelację od powyższego wyroku wniosła strona pozwana. Wyrok został zaskarżony w całości. Wyrokowi zarzucono naruszenie przepisów Kodeksu pracy, Kodeksu postępowania cywilnego oraz ustawy z dnia 3 marca 2000 r. o wynagradzaniu

osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi, przez bezzasadne uznanie, że wypłacona pozwanemu nagroda jubileuszowa była nienależna. W konkluzji apelacji skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi wyrokiem z 14 marca 2003 r. [...] oddalił apelację i zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 900 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Sąd Okręgowy uznał, że rozważania Sądu pierwszej instancji z uwagi na zmianę stanu prawnego straciły na aktualności. W obecnym stanie prawnym nie może być wątpliwości, że nagroda jubileuszowa może stanowić świadczenie dodatkowe, o którym mowa w art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. Taki wniosek wynika wprost z § 2 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 2003 r. w sprawie szczegółowego wykazu świadczeń dodatkowych, które mogą być przyznane osobom kierującym niektórymi podmiotami prawnymi, oraz trybu ich przyznawania (Dz.U. Nr 14, poz. 139).

Ustawodawca w art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. nakazał Prezesowi Rady Ministrów określenie wykazu świadczeń dodatkowych i trybu ich przyznawania. Prezes Rady Ministrów miał nie tylko możliwość wydania rozporządzenia wykonawczego do ustawy, lecz także obowiązek wydania takiego rozporządzenia. Ustawodawca nie upoważnił Prezesa Rady Ministrów do określenia, od kiedy świadczenia te mają być przyznawane. Dlatego też w ocenie Sądu Okręgowego, § 4 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 2003 r. został wydany z przekroczeniem delegacji ustawowej. Prezes Rady Ministrów nie miał prawa do określenia czasu, od którego świadczenia dodatkowe mogą być przyznawane. Takie zachowanie Prezesa Rady Ministrów jest sprzeczne z art. 2 ust. 1 Konstytucji RP, zgodnie z którym rozporządzenia są wydawane przez organy wskazane w Konstytucji, na podstawie szczegółowego upoważnienia zawartego w ustawie i w celu jej wykonania. W ocenie Sądu Okręgowego, Sąd ten w świetle art. 178 ust. 1 Konstytucji miał obowiązek zbadania, czy wydane rozporządzenie wykonawcze nie przekracza upoważnienia wynikającego z ustawy, a w przypadku potwierdzenia takiego faktu, nie był związany w toku orzekania całym lub częścią rozporządzenia wykonawczego wydanego z przekroczeniem delegacji ustawowej.

Następnie Sąd drugiej instancji badał, czy postanowienia rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 2003 r. - poza wyłączonym § 4 - znajdują za-

stosowanie do sytuacji prawnych powstałych przed datą wejścia w życie tego rozporządzenia. Podejmując to rozważanie, Sąd Okręgowy stwierdził, że oczywiste jest, iż zaniechanie organu konstytucyjnego takiego, jakim jest Prezes Rady Ministrów, nie może pociągać niekorzystnych skutków dla obywateli. W celu ominięcia niekorzystnych skutków wydania ze znacznym opóźnieniem rozporządzenia wykonawczego do ustawy z dnia 3 marca 2000 r. konieczna jest taka interpretacja przepisów ustawy, która skutki tego opóźnienia zniweluje. W ocenie Sądu, w zakresie tego, co jest świadczeniem dodatkowym możliwym do przyznania oraz w zakresie trybu przyznawania takiego świadczenia należy interpretować ustawę łącznie z rozporządzeniem wykonawczym (mimo że faktycznie wówczas ono nie obowiązywało). Należy bowiem w ocenie Sądu domniemywać, że wówczas wydane rozporządzenie Prezesa Rady Ministrów zawierałoby identyczną treść normatywną, co rozporządzenie wydane około 3 lat później.

Biorąc pod uwagę określoną wyżej zasadę, Sąd Okręgowy doszedł do wniosku, iż również w dniu 30 marca 2001 r., kiedy to pozwanemu wypłacono nagrodę jubileuszową za 40 lat pracy, nagroda ta była świadczeniem dodatkowym w rozumieniu art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. Jednak w ocenie Sądu, ta nagroda została wypłacona pozwanemu z naruszeniem prawa, gdyż nie została przyznana przez właściwy organ. To, że pozwany nie mógł jako zarządca komisaryczny samodzielnie podjąć decyzji o wypłaceniu sobie samemu nagrody jubileuszowej wynika z § 3 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 2003 r., który wyłączną kompetencję do przyznawania świadczeń dodatkowych pozostawia właściwemu organowi. Wobec braku stosownej decyzji Wojewody Ł. w przedmiocie przyznania pozwanemu nagrody jubileuszowej wypłacona mu kwota 16.500 zł jest świadczeniem nienależnym, które zgodnie z art. 405 k.c. w związku z art. 300 k.p. podlega zwrotowi.

Od powyższego wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi pozwany złożył kasację, w której zaskarżył w całości wyrok, zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj. § 3 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 2003 r. w związku z art. 2 Konstytucji RP przez niewłaściwe zastosowanie tego przepisu i przyjęcie, że miał on zastosowanie do pozwanego z mocą wsteczną, a w konsekwencji - niezastosowanie art. 5 ust. 2 w związku z art. 2 pkt 1 i art. 1 pkt 1 ustawy z 3 marca 2000 r., mimo zaistniałych ku temu przesłanek.

Pozwany wskazał, że w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne w postaci pytania o zasadność (bądź niezasadność) stosowania z mocą wsteczną przepisów wykonawczych regulujących tryb przyznawania świadczeń dodatkowych, o których mowa w art. 5 ust. 2 w związku z art. 11 ust. 3 ustawy z 3 marca 2000 r., a także o skutki naruszenia przez Prezesa Rady Ministrów obowiązku wydania przepisów wykonawczych do ustawy, a w szczególności wpływu naruszenia tego obowiązku na sytuację prawną obywateli.

Pozwany uzasadniał, że „istotność” zagadnienia prawnego sprowadza się do konieczności oceny przyjętej przez Sąd Okręgowy konstrukcji domniemania identycznej treści aktu normatywnego. Sąd Okręgowy uznał, że gdyby Prezes Rady Ministrów wydał rozporządzenie wykonawcze do ustawy z 3 marca 2000 r. w terminie do tego przewidzianym (tj. najpóźniej z wejściem ustawy w życie), to treść tego rozporządzenia byłaby identyczna z rozporządzeniem wydanym w 2003 r., także jeżeli chodzi o tryb przyznawania świadczeń dodatkowych określonych w art. 5 ust. 2 tej ustawy. Przyjęta przez Sąd Okręgowy konstrukcja domniemania identycznej treści aktu normatywnego jest - zdaniem skarżącego - równoznaczna z naruszeniem zakazu działania prawa wstecz (art. 2 Konstytucji RP). Skutki naruszenia przez Prezesa Rady Ministrów obowiązku przygotowania aktu wykonawczego tak, aby wszedł on w życie równoległe z ustawą powinny polegać na: a) pomocniczej tylko roli rozporządzenia, jeżeli chodzi o definiowanie pojęcia „świadczenie dodatkowe” w kontekście art. 5 ust. 2 ustawy; b) niedopuszczalności stosowania w stosunku do osób, które otrzymały świadczenia dodatkowe przed dniem 1 stycznia 2003 r., przepisów określających tryb przyznawania tych świadczeń.

Wskazując na powyższe, pozwany wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku i oddalenie powództwa w całości wraz z zasądzeniem od powoda kosztów postępowania w sprawie (w tym kosztów adwokackich za drugą i trzecią instancję według norm przepisanych), względnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Łodzi.

W odpowiedzi na kasację powód wniósł o oddalenie kasacji w całości i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm ustawowych. Zdaniem powoda, kasacja jest niezasadna, gdyż wyrok Sądu Okręgowego przyjmujący najkorzystniejszą dla pozwanego interpretację przepisów obowiązujących w tym stanie faktycznym, jest wyrokiem prawidłowym i nie powinien być zmieniony.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja nie ma usprawiedliwionych podstaw. Nie jest trafny zarzut naruszenia zaskarżonym wyrokiem § 3 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 21 stycznia 2003 r. Zgodnie z tym przepisem, osobom wymienionym w art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 3 marca 2000 r. zatrudnionym w podmiotach, o których mowa w art. 1 pkt 1-7 tej ustawy, świadczenia dodatkowe przyznaje właściwy organ z własnej inicjatywy lub na umotywowany wniosek rady nadzorczej albo innego statutowego organu nadzorczego.

Na wstępie należy stwierdzić, że trafny jest pogląd Sądu drugiej instancji, że w dniu 31 marca 2001 r. nagroda jubileuszowa była świadczeniem dodatkowym w rozumieniu art. 5 ust. 2 ustawy o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi, mimo że rozporządzenie wykonawcze do ustawy, które w przepisie § 2 ust. 1 zaliczyło wprost nagrodę jubileuszową do katalogu świadczeń dodatkowych, zostało wydane dopiero w dniu 21 stycznia 2003 r. Powyższa wykładnia art. 5 ust. 2 ustawy jest konieczna dla zniesienia niekorzystnych skutków znacznego opóźnienia Prezesa Rady Ministrów w realizacji obowiązku wykonania upoważnienia przewidzianego w art. 11 ust. 3 ustawy, który zobowiązywał między innymi do określenia szczegółowego wykazu świadczeń dodatkowych, o których mowa w art. 11 ust. 1 ustawy. Nie ulega bowiem wątpliwości, że długotrwałe, uporczywe i nieusprawiedliwione żadnymi obiektywnymi okolicznościami niewykonywanie przez Prezesa Rady Ministrów powyższego upoważnienia ustawowego doprowadziło do wytworzenia się naruszającego zasadę demokratycznego państwa prawnego (art. 2 Konstytucji RP) stanu niepewności prawnej co do rodzaju i liczby świadczeń dodatkowych, które mogą być przyznane osobom wymienionym w art. 2 pkt 1-4 ustawy. Obecnie nie może już budzić wątpliwości, że od dnia wejścia w życie ustawy o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi, nagroda jubileuszowa była świadczeniem dodatkowym w rozumieniu art. 5 ust. 2 ustawy, co nie oznacza, że chodzi tu o tak, czy inaczej, rozumiany retroaktywny lub retrospektywny skutek rozporządzenia z dnia 21 stycznia 2003 r.

Sąd Najwyższy nie podziela poglądu, że osoby wymienione w art. 2 pkt 1-4 ustawy nabywają prawo do świadczenia dodatkowego, w tym nagrody jubileuszowej, z mocy przepisu art. 5 ust. 2 ustawy. Z brzmienia tego przepisu wynika bowiem jed-

noznacznie, że świadczenie dodatkowe ma charakter świadczenia fakultatywnego, skoro – w przeciwieństwie do wynagrodzenia miesięcznego, które przysługuje (art. 5 ust. 1 ustawy) - może być ono przyznane, a zatem do uznania właściwego organu należy przyznanie nagrody jubileuszowej. Należy stwierdzić, że pozwany nie nabył prawa do nagrody jubileuszowej za 40 lat pracy na podstawie art. 5.1 zakładowego systemu wynagradzania pracowników Przedsiębiorstwa Usługowo-Handlowego „W.” w Ł., który wszedł w życie z dniem 1 stycznia 1994 r. w związku z § 5 załącznika nr 1, przewidującego, że pracownikowi, po udokumentowaniu przepracowania określonej liczby lat, przysługuje nagroda jubileuszowa. Zgodnie bowiem z trafną wykładnią przepisu art. 241²³ § 2 k.p. zawartą w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 13 października 1999 r., I PKN 159/99 (OSNAPiUS 2001 nr 4, poz. 109), postanowienia zakładowego układu zbiorowego dotyczące gratyfikacji jubileuszowej nie mają zastosowania do osób wymienionych w tym przepisie, do których niewątpliwie należy pozwany.

Z niekwestionowanych ustaleń Sądów obu instancji wynika jednoznacznie, że nagroda jubileuszowa za 40 lat pracy nie została przyznana pozwanemu przez właściwy organ, lecz to pozwany jako zarządca komisaryczny podjął samodzielnie decyzję o wypłaceniu sobie samemu tej nagrody. Sąd drugiej instancji trafnie uznał, że pozwany nie mógł jako zarządca komisaryczny podjąć decyzji o przyznaniu sobie nagrody jubileuszowej. Należy tu mieć wszakże na uwadze, że niezależnie od charakteru zatrudnienia i statusu pracowniczego zarządcy komisarycznego (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1998 r., I PKN 536/97), z przepisów ustawy o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi wynika jednoznacznie, że organem właściwym do ustalania wynagrodzenia miesięcznego zarządcy komisarycznego, w przedsiębiorstwie państwowym, jest organ założycielski (art. 6 ust. 1 z zastrzeżeniem ust. 3 ustawy). Organ założycielski, jak trafnie przyjął Sąd drugiej instancji, jest także organem właściwym do przyznania zarządcy komisarycznemu nagrody jubileuszowej, co wynika z wykładni systemowej przepisów ustawy o wynagradzaniu osób kierujących niektórymi podmiotami prawnymi, której rezultaty rozporządzenie z dnia 21 stycznia 2003 r. jedynie potwierdza. Nie można bowiem przyjmować, że skutkiem niewykonania w rozsądnym terminie upoważnienia ustawowego zobowiązującego Prezesa Rady Ministrów do określenia w drodze rozporządzenia między innymi trybu przyznawania świadczeń dodatkowych było to, iż od dnia wejścia w życie ustawy do dnia wejścia w życie rozporządzenia, a zatem przez

okres ponad dwóch lat, nie obowiązywały żadne reguły przyznawania i wypłacania świadczeń dodatkowych, w tym nagrody jubileuszowej. Przeciwnie, przepisy ustawy dają wystarczające podstawy do uznania, że pozwany z pewnością nie był organem właściwym do przyznania sobie nagrody jubileuszowej i nie jest to z pewnością wsteczne zastosowanie przepisu § 3 ust. 1 rozporządzenia, co nietrafnie zarzuca wnoszący kasację.

Biorąc powyższe pod rozwagę, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====